

Bryssel 7.10.2020
COM(2020) 620 final

ANNEX 1

LIITE

asiakirjaan

KOMISSION TIEDONANTO EUROOPAN PARLAMENTILLE JA NEUVOSTOLLE

**Tasa-arvon unioni:
romanien tasa-arvoa, osallisuutta ja osallistumista koskeva EU:n strategiakehys**

{SWD(2020) 530 final}

Liite 1: Romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten suunnittelun ja täytäntöönpanon ohjeet

ROMANIVASTAISUUTEEN PUUTTUMINEN

Romanivastaisuutta torjuvan liittouman, Euroopan parlamentin ja Euroopan neuvoston työn¹ ansiosta on syntynyt yksimielisyys siitä, että romanivastaisuus (romaneihin kohdistuvan rasismien erityinen muoto) edistää romanien pysyvää syrjäytymistä. Koska romanivastaisuus ja syrjäytyminen muodostavat noidankehän, niihin olisi puututtava yhdessä. Syrjinnän ja romanivastaisuuden torjuminen edistää osallisuutta edistävien toimien onnistumista, mikä puolestaan lisää avoimuutta ja hyväksyntää yhteiskunnassa. Romanivastaisuuden torjunta sekä monimuotoisuuden ja osallisuuden edistäminen edellyttävät koko yhteiskunnan, sekä romanien että muiden yhteisöjen, osallistumista. Niihin kuuluu romanien voimaannuttaminen ja yleisiin (myös institutionaalisiin) asenteisiin ja käyttäytymismalleihin puuttuminen. Tasa-arvoelimet voisivat olla romanien kansallisten yhteysviranomaisten etuoikeutettuja kumppaneita, jotka tarjoavat täytäntöönpanostandardeja ja puoltavat strategioiden syrjinnän vastaisen painopisteen vahvistamista.

Romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten yhteydessä olisi

- **painotettava erityisesti romanivastaisuuden torjuntaa**, jotta voidaan
 - 1) tunnistaa romanivastaisuus ja vastuu toimia sitä vastaan
 - 2) tiedostaa romanivastaisuuden historialliset ulottuvuudet, erityisesti romanien joukkotuho; lisätä tietoisuutta romanien historiasta ja edistää sovintoa
 - 3) lisätä tietoisuutta monimuotoisuuden ja osallisuuden molemmipuolisista eduista; rakentaa positiivisia narratiiveja; edistää roolimalleja; tukea yhteisöjen välisiä kohtaamisia ja kulttuurien välistä oppimista, jotta voidaan torjua stereotyyppioita ja virheellistä tietoa romaneista koulutuksessa, tiedotusvälineissä, taiteessa, kulttuurissa ja historiassa
 - 4) torjua syrjintää romanivastaisuuden ilmentymänä
 - 5) torjua vihapuhetta ja viharikoksia romanivastaisuuden ilmentymänä ja kannustaa ilmoittamaan ennakkoluuloihin perustuvasta rikollisuudesta, häirinnästä ja väkivallasta
 - 6) edistää romanivastaisuuden ja syrjinnän uhrien mahdollisuuksia saada oikeussuojaa
 - 7) lisätä romanien tietoisuutta oikeuksistaan
 - 8) purkaa ja ehkäistä romanien kokemaa systeemistä/institutionaalista/rakenteellista syrjintää²
- **ehkäistävä ja torjuttava romanivastaisuutta monialaisena/horisontaalisena painopisteenä** kaikissa alakohteisissa politiikoissa, jotta voidaan
 - 1) torjua eriytymistä, kiusaamista ja häirintää koulutuksessa; lisätä koulujen henkilöstön valveutuneisuutta
 - 2) torjua syrjintää työelämässä (ja työhön pääsyssä) ja lisätä työnantajien valveutuneisuutta
 - 3) torjua syrjintää laadukkaan terveydenhuollon saatavuudessa; poistaa rinnakkaiset, eriytetyt palvelut; ehkäistä ihmisoikeusloukkauksia (esim. pakkoabortteja ja pakkosterilointia); lisätä terveydenhuoltoalan työntekijöiden valveutuneisuutta
 - 4) torjua alueellista eriytymistä; ehkäistä pakkohäätöjä ilman vaihtoehtoisen asunnon tarjoamista; lisätä viranomaisten valveutuneisuutta

¹ [Antigypsyism — a reference paper](#), Berliini/Budapest, 2017; [Euroopan parlamentin päätöslauselma 15. huhtikuuta 2015 kansainvälisen romanipäivän johdosta – mustalaisvastaisuus Euroopassa ja toisen maailmansodan aikaisen romanien kansanmurhan muistopäivän tunnustaminen EU:ssa](#); [Euroopan parlamentin mietintö perusoikeusnäkökohdista romanien integroinnissa EU:ssa: romanivastaisuuden torjunta \(2017/2038\(INI\)\)](#); [Euroopan parlamentin päätöslauselma 12. helmikuuta 2019 tarpeesta laatia vahvistettu vuoden 2020 jälkeinen EU:n strateginen puitekehys romanien osallisuutta edistävälle kansallisille strategioille ja tehostaa romanivastaisuuden torjuntaa](#); [ECRI 2012 General Policy Recommendation No 13 on combating anti-gypsyism and discrimination against Roma](#); [Council of Europe: Declaration of the Committee of Ministers on the rise of anti-gypsyism and racist violence against Roma in Europe](#).

² Systeeminen syrjintä johtuu lainsäädäntöön, politiikkaan ja käytäntöön sisältyvästä eriarvoisuudesta, joka ei useinkaan ole tarkoituksellista vaan seurausta erilaisista institutionaalisista tekijöistä lainsäädännön, politiikan ja käytännön muotoilussa, täytäntöönpanossa ja tarkistamisessa. Ks. [Roma and traveller inclusion: towards a new EU framework, learning from the work of equality bodies](#).

- 5) kerätä säännöllisesti tasavertaisuustietoja (syrjintäkokemuksia koskevia tietoja; tasa-arvoelinten tietoja syrjintätapauksista).

YLISUKUPOLVISEN KÖYHYHDEN TORJUMINEN (painopisteenä lastensuojelu ja EU:n varojen parempi käyttöminen)

Ylisukupolvisen köyhyyden ja syrjäytymisen torjuminen on ratkaisevan tärkeää syrjäytyneiden romanien tilanteen parantamiseksi. Syrjäytyminen ja syrjintä koulutuksen, työn, terveydenhuollon ja asuntojen saamisessa vaikuttavat lasten kehitykseen ja voivat puolestaan vaikuttaa heidän tulevaan vanhemmuuteensa, mikä voi johtaa heidän omiin lapsiinsa kohdistuviin lisähaittoihin. Syrjäytymisen ja syrjinnän noidankehä jatkuu, ellei toteuteta merkittäviä toimia, joilla puututaan kokonaisvaltaisesti taustalla olevaan dynamiikkaan ja suunnitellaan parempaa tulevaisuutta seuraavalle sukupolvelle. Tämä edellyttää **keskittymistä lapsiin**, ja toimia on pidettävä yllä pitkällä aikavälillä.

Romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten yhteydessä olisi

- hyödynnettävä asiaankuuluvaa asiantuntemusta kaikilla hallinnon tasoilla lastensuojelutoimenpiteiden muotoilemiseksi; kohdennettava riittävästi resursseja varhaiskasvatukseen ja koulutukseen (esim. apurahoja, mentorointia, koulun jälkeistä tukea), ravitsemukseen, henkilökohtaiseen kehitykseen ja perheiden kanssa työskentelyyn
- kannustettava osallistumaan varhaiskasvatukseen;
- suojeltava naisia, lapsia ja nuoria strategioilla, joilla torjutaan rikoksia, esimerkiksi ihmiskauppaa, mukaan lukien kaikenlainen hyväksikäyttö (seksuaalinen hyväksikäyttö, työvoiman hyväksikäyttö, kerjäämiseen pakottaminen ja rikollisen toiminnan hyväksikäyttö lumeavioliitoissa, joihin liittyy pakottamista tai hyväksikäyttöä), ja annettava heille mahdollisuus saada apua, tukea ja suojelua
- parannettava vammaisille ja ilman vanhempien hoivaa kasvaville lapsille tarjottavien yhteisö- ja perhepalvelujen saatavuutta; vahvistettava toimenpiteitä laitostumisen estämiseksi tukemalla epävarmoissa olosuhteissa eläviä perheitä ja vammaisia
- varmistettava lasten ja heidän perheidensä tukitoimenpiteiden pitkän aikavälin jatkuvuus, jotta voidaan parantaa seuraavan sukupolven olosuhteita
- perustettava taloudellisen tuen ja investointien suunnittelu syrjäytymisen perimmäisten syiden tarkkaan analysointiin (sosioekonominen syrjäytyminen ja syrjintä); kerättävä yksityiskohtaisempaa näyttöä järjestelmällisillä arvioinneilla ja analyysillä siitä, millaiset kansalliset, alueelliset ja paikalliset toimet toimivat ja mitkä eivät ja miksi, jotta voidaan syventää ymmärrystä osallisuuden esteistä; otettava analyttiseen työhön mukaan kaikki sidosryhmät (paikallisviranomaiset, kansalaisyhteiskunta, romanit ja muut sidosryhmät, joilla on mahdollisesti erilaisia näkemyksiä)
- analysoitava EU:n varojen käyttöä yhteistyössä hallintoviranomaisten kanssa – ja jos seurantaraporteissa todetaan, ettei varoja ole käytetty tehokkaasti osallisuustavoitteiden saavuttamiseen, toimittava yhdessä paikallis-/hallintoviranomaisten ja sidosryhmien kanssa sen selvittämiseksi, miksi näin on käynyt, ja mahdollisesti havaittujen esteiden poistamiseksi
- luotava tiiviit yhteydet romanien kansallisten yhteysviranomaisten ja EU:n varojen valvonnasta vastaavien viranomaisten välille; varmistettava, että EU:n romaneille myöntämien varojen käyttö luo todellisia osallistumismahdollisuuksia ja vaikuttaa heihin tarkoitetulla tavalla joka päivä sen sijaan, että se hyödyttäisi muita intressejä.

ROMANIEEN OSALLISTUMISEN EDISTÄMINEN

Romanien osallistuminen julkisten asioiden muokkaamiseen on edellytys tasavertaisuudelle ja osallisuudelle ja niitä edistävä tekijä, joka edistää myös demokraattista ja tehokasta hallintoa. Romanian osallistamisessa ja voimaannuttamisessa on kyse siitä, että annetaan ihmisille ääni ja mahdollisuus toimia uusilla, elämänmyönteisillä tavoilla. Osallisuus avaa tietä toiminnalle ja antaa ihmisille mahdollisuuden osallistua. Osallistuminen ja voimaantuminen ovat ihmisten elinolojen ja elämän saavutusten parantamisen periaatteita ja prosesseja. Romanian merkityksellisen päätöksentekoon osallistumisen tukeminen paikallisella, kansallisella ja EU:n tasolla on syrjäytymisen torjunnan edellytys. Romanivetoiset ja romaniasioita edistävät kansalaisjärjestöt ovat erityisen tärkeitä toimijoita. Kansallisten strategiakehysten kehittämistä koordinoitaessa romanien kansallisia yhteysviranomaisia kannustetaan edistämään osallistavia malleja esimerkiksi helpottamalla sellaisten aihekohtaisten työryhmien työtä, jotka kehittävät tarvearviointia, painopisteitä, tavoitteita ja toimia keskeisillä aloilla, kokoamalla yhteen kansallisia, alueellisia, paikallisia ja valtiosta riippumattomia toimijoita ja varmistamalla romanien osallistumisen. Näitä malleja ja rakenteita voitaisiin myöhemmin käyttää täytäntöönpanon seurantaan ja arviointiin.

Romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten yhteydessä olisi

- määriteltävä pakollisia vähimmäisnäkökohtia ja kanavia romanien osallistumiselle politiikan kehittämiseen, täytäntöönpanoon ja seurantaan sekä EU:n varojen ohjelmasuunnitteluun, muun muassa käyttämällä kirjallisia osallistumispöytäkirjoja, joissa esitetään kuulemis- ja osallistumiselinten toimeksianto (osallistumisen laajuus ja luonne), kokoonpano (jäsenten valintaperiaatteet), työmenetelmät ja odotetut tulokset tehokkaan yhteistyön, luottamuksen ja vastuuvastuun varmistamiseksi³
- luotava mahdollisuuksia romaniyhteisöjen voimaannuttamiselle paikallisella tasolla, jotta mahdollistetaan yhteisön omistajuus ja toimet, joilla pyritään nimenomaisesti saamaan aikaan yhteiskunnallisia ja poliittisia muutoksia. Yhteisöjen mobilisointia olisi pidettävä tietoisena osallistavana prosessina, johon osallistuvat romanit, paikallisviranomaiset ja järjestöt
- varmistettava, että romanit ovat edustettuina kaikessa moninaisuudessaan (kansalaiset ja ulkomaalaiset, syrjäytyneet ja integroituneet, naiset, lapset ja nuoret) poliittisissa ja kuulemisprosesseissa
- parannettava paikallisia toimia kannustamalla romaneihin kuuluvia ammattilaisia toimimaan yhdyshenkilöinä ja auttamaan romanien ja enemmistöyhteisöjen välisen sitkeän luottamuksen puutteen poistamisessa
- edistettävä romanikeskeisten ja yleisten kansalaisjärjestöjen, erityisesti lasten, nuorten ja naisten oikeuksia edistävien järjestöjen, välistä yhteistyötä
- käytettävä EU:n ja muita varoja säännöllisen tuen antamiseksi valmiuksien kehittämiseen (esimerkiksi tasa-arvokartoituksessa ja osallistumisessa) erityisesti ruohonjuuritasolla ja paikallisessa kansalaisyhteiskunnassa
- *maissa, joissa on merkittävä romaniväestö*
 - edistettävä myönteisiä toimia, joilla lisätään romanien osallistumista kansalliseen ja paikalliseen hallintoon muun muassa tasa-arvon ja osallisuuden sekä tutkimuksen aloilla
 - harkittava romanien kansallisten kattojärjestöjen perustamista, jotta taataan jatkuva kuuleminen ja osallistuminen poliittisiin keskusteluihin. Näihin olisi saatava järjestökohtaisia perusavustuksia kansallisilta hallituksilta tai säännönmukaisilta kansalaisyhteiskunnan tukirahastoilta.

³ Violetta Zentai, Georgeta Munteanu ja Simona Torotcoi: [The quality of participation in a post-2020 EU initiative for Roma equality and inclusion](#), expert reports building on forward-looking aspects of the evaluation of the EU framework for national Roma integration strategies, 2020, s. 41, 59–60.

MONIMUOTOISUUDEN HUOMIOIMINEN

On ratkaisevan tärkeää tunnustaa romanien ja heidän yhteisöjensä monimuotoisuus suunniteltaessa kansallisia strategiakehyksiä. EU:n romaneja koskevalla strategiakehyksellä edistetään romaninaisten, -nuorten ja -lasten (ja vammaisten romanien, ikääntyneiden romanien, hlti+ -romanien ja liikkuvien EU:n kansalaisten) voimaannuttamista, jotta he voivat kaventaa sosioekonomisia eroja, käyttää kokonaisvaltaisesti oikeuksiaan, hyödyntää potentiaaliaan ja toimia aktiivisina muutoksen aikaansaaajina.

Romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten yhteydessä olisi

- arvioitava kaikkien romanien (myös ulkomaalaisten, muiden kuin EU:n kansalaisten ja kansalaisuudettomien) tarpeita ja tilannetta
- puututtava moninkertaiseen syrjintään ja intersektionaalisuuteen, jotka lisäävät syrjäytymisen vakavuutta
- kohdistettava kaikkein syrjäytyneimpiin romaniryhmiin osallisuutta edistäviä ja köyhyyden vastaisia toimenpiteitä (sulkematta pois vastaavassa tilanteessa olevia muita ryhmiä), kaikkiin romaneihin osallistumista edistäviä toimenpiteitä sekä romaneihin ja muihin ryhmiin toimenpiteitä, joilla ehkäistään ja torjutaan romanivastaisuutta ja syrjintää
- asetettava erityisiä tavoitteita ja vahvistettava kohdennettuja toimenpiteitä romaninaisia, -lapsia ja -nuoria, vammaisia romaneja, ikääntyneitä romaneja, liikkuvia EU:n kansalaisia, kansalaisuudettomia romaneja ja (tarvittaessa) EU:n ulkopuolisista maista tulevia romaneja varten ja eriteltävä indikaattorit sukupuolen ja iän mukaan
- käsiteltävä sukupuoliulottuvuutta kaikilla aloilla, erityisesti koulutuksessa, työllisyudessa, terveydenhuollossa, lapsille annettavassa tuessa ja (moninkertaisen) syrjinnän torjunnassa, mukaan lukien (perhe-)väkivalta ja hyväksikäyttö; edistettävä osallistumista ja varmistettava, että toimenpiteissä otetaan sukupuolinäkökohdat huomioon
- tuettava romaninaisten oikeussuojaa perheväkivallan ja muiden ihmisoikeusloukkausten ehkäisemiseksi/poistamiseksi
- osallistuttava kansainväliseen yhteistyöhön romanien kansainvälisestä liikkuvuudesta syntyvien haasteiden ratkaisemiseksi ja mahdollisuuksien hyödyntämiseksi tehokkaammin varmistaen koulutuksen, työn, asuntojen, terveydenhuollon ja muiden sosiaalipalvelujen saatavuus
- lopetettava romanien kansalaisuudettomuus varmistamalla yleinen syntymän rekisteröinti ja henkilöllisyystodistusten saaminen, huolehtimalla pääsystä virallisten kansalaisuudettomuuden määrittämisprosessien piiriin ja varmistamalla palvelujen yleinen saatavuus.

YLEISTEN JA KOHDENNETTUIJEN LÄHESTYMISTAPOJEN YHDISTÄMINEN

Vaikka romanien syrjintä ja syrjäytyminen oikeuttavat jatkuvan kohdennetun lähestymistavan, kohdentamisen tavoitteena on edistää romanien tehokasta osallisuutta ja tasa-arvoa kaikilla elämänaloilla. Tämä edellyttää yleisen politiikan osallistavaa uudistamista, mikä taas edellyttää kohdennettujen ja yleisten lähestymistapojen älykästä yhdistelmää. Kohdennettujen politiikkojen olisi oltava tilapäisiä, ja niillä olisi lievennettävä romanien kohtaamia lisähaittoja ja syrjintää. Kohdentamisen olisi oltava yksiselitteistä (vaikkakaan se ei välttämättä perustu etniseen alkuperään) mutta ei poissulkevaa, toisin sanoen siinä ei suljeta pois samassa tilanteessa olevia ihmisiä, jotka eivät ole romaneja.

Romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten yhteydessä olisi

- selvitettävä, miten kohdennetuilla erityistoimenpiteillä (suojatoimilla) puututaan esteisiin, jotka estävät romaneja pääsemästä yleisen politiikkojen piiriin ja hyötymästä niistä, ja miten julkisista politiikoista tehdään romaneja osallistavampia
- edistettävä kohdennetulla lisätuella romanien mahdollisuuksia käyttää oikeuksia ja saada yleisiä palveluja, mutta siten, ettei luoda pysyviä rinnakkaisrakenteita
- kohdennettava toimet alueellisesti sen varmistamiseksi, että niissä otetaan huomioon paikalliset olosuhteet; yhdistettävä alueellisten ja sosiaalisten ryhmien huomioiminen laajoissa toimissa (esimerkiksi äärimmäisen köyhyyden torjumiseksi) ja varmistettava, että ne tavoittavat romaniväestön
- *maissa, joissa on merkittävä romaniväestö*
 - kartoitettava/tarkastettava yleisen politiikan keskeisiä toimenpiteitä, jotta voidaan arvioida niiden vaikutusta romanien tasa-arvoon ja osallisuuteen
 - määritettävä, miten EU:n varoja käytetään yleisen politiikkojen osallistavaan uudistamiseen (esimerkiksi eriyttämisen poistamiseen koulutuksessa tai asuntopolitiikassa) ja kohdennettuihin toimiin
 - määritettävä järjestelyjä romanien tasa-arvon, osallisuuden ja osallistumisen valtavirtaistamiseksi alue- ja paikallistasolla.

TOIMENPITEIDEN LAAJENTAMINEN KRIISIEN ROMANEILLE AIHEUTTAMIEN SUHTEETTOMIEN VAIKUTUSTEN EHKÄISEMISEKSI/LIEVENTÄMISEKSI

Kaikilla EU:n nykyisillä keskeisillä haasteilla (mukaan lukien koronaviruspandemia, ilmastonmuutos sekä siirtyminen vihreään ja digitaaliseen talouteen) on romanien tasa-arvoa ja osallisuutta koskeva ulottuvuus. Olisi kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että syrjittyjä ja syrjäytyneitä ryhmiä, erityisesti romanien keskuudessa, ei pakoteta kantamaan suhteetonta osuutta kriiseistä ja siirtymistä aiheutuvasta taakasta ja että hätätoimet ja pitkän aikavälin kasvustrategiat sisältävät kohdennettua lisätukea heidän osallisuutensa edistämiseen. Olisi otettava oppia koronaviruspandemiasta, joka vaikutti suhteettomasti syrjäytyneisiin romaniyhteisöihin ja altisti ne pahimmille lyhytaikaisille terveysvaikutuksille sekä keskipitkän ja pitkän aikavälin taloudellisille vaikutuksille. Romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten olisi autettava lieventämään koronaviruskriisin vaikutuksia ja annettava meille paremmat välineet selviytyä tällaisista tapahtumista tulevaisuudessa.

Romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten yhteydessä olisi

- suunniteltava tehokasta tiedonkeruuta ja sosioekonomisten vaikutusten seurantaa (iän, sukupuolen ja lääkinnällisen tarpeen mukaan), jotta varmistetaan tehokkaat ja räätälöidyt poliittiset toimenpiteet, joilla vastataan nykyisiin/tuleviin pandemioihin
- otettava huomioon lyhyen, keskipitkän ja pitkän aikavälin tarpeet ja otettava asianosaiset mukaan toimenpiteiden kehittämiseen ja täytäntöönpanoon
- tuettava paikallisviranomaisten pyrkimyksiä vastata romaniyhteisöjen välittömiin tarpeisiin (esimerkiksi majoitukseen pääsy, mukaan lukien ruoka ja vesi, maksuttomat terveyspalvelut ja taloudellinen tuki epävarmoissa taloudellisissa tilanteissa oleville romaniperheille)
- asetettava etusijalle toimet, joilla puututaan rakenteelliseen eriarvoisuuteen ja romaniyhteisöjen vaikeuksiin päästä peruspalvelujen ja -infrastruktuurin piiriin
- varmistettava, että EU:n ja kansallista rahoitusta käyttävät toimenpiteet ja/tai toimet kohdennetaan kaikkein syrjäytyneimpiin ja heikoimmassa asemassa oleviin yhteisöihin ja että ne vastaavat yhteisöjen tarpeita
- edistettävä romanien mahdollisuuksia saada turvallista ja puhdasta juomavettä⁴
- parannettava saniteettipalvelujen saatavuutta ja varmistettava yleishyödyllisten peruspalvelujen jatkuvuus pandemian sattuessa
- edistettävä romaniväestön terveysosaamista
- edistettävä täsmällisten, selkeiden ja näyttöön perustuvien tietojen ja tiedotuskampanjoiden levittämistä tehokkaina välineinä syrjinnän ja muukalaisvihan torjumiseksi
- huolehdittava erityisesti muita heikommassa asemassa oleviin romaniyhteisöihin vaikuttavien ympäristöolosuhteiden ja -riskien säännöllisestä seurannasta ja toteutettava toimia vaarallisten tai epähygieenisten olosuhteiden korjaamiseksi
- edistettävä johdonmukaisuutta hätä- ja elvytystoimenpiteiden sekä yleisten aloitteiden, kuten vihreän kehityksen ohjelman, digitalisaation, Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin, kestävä kehityksen tavoitteiden, talouspolitiikan eurooppalaisen ohjausjakson, sekä yleisten strategioiden, ohjelmien ja uudistusten välillä.

⁴ [Juomavesidirektiivissä](#) (johdanto-osan 31 kappale; 16 artikla) edellytetään, että jäsenvaltiot ottavat huomioon vähemmistökulttuurien, kuten romanien ja kiertävien ryhmien, erityistilanteen, olivatpa ne paikallaan pysyviä tai eivät, toteuttamalla tarvittavat toimenpiteet ihmisten käyttöön tarkoitetun veden saatavuuden parantamiseksi.

DIGITAALISEN OSALLISUUDEN VARMISTAMINEN

Kun koronaviruspandemia pakotti koulut, kampukset ja toimistot sulkemaan ovensa, kaikki turvautuivat internetiin henkireikänä ja pelastusköytenä. Siirryttäessä laajamittaisesti muun muassa verkko-opetukseen ja terveydenhuollon etäpalveluihin oletettiin, että kaikilla on internetyhteys. Kriisi kuitenkin paljasti hämmästyttäviä [globaaleja eroja](#) verkko- ja etäopiskelussa. Romanit asuvat usein maaseutualueilla eli alueilla, jotka ovat vielä jäljessä nopeiden laajakaistainfrastruktuurien saatavuuden kannalta. Syrjäytyneiden romanien, jotka pääsevät käyttämään tietotekniikkainfrastruktuuria vain vähän tai eivät lainkaan ja joiden digitaalinen lukutaito on heikko tai sitä ei ole, kohdalla sen vaikutukset toivat esiin syvälle juurtuneen rakenteellisen eriarvoisuuden, joka johti siihen, että romanilapset olivat vaarassa suoriutua heikosti ja jäädä jälkeen koulutyössään ja aikuiset eivät saaneet reaaliaikaista tietoa tai työmahdollisuuksia. Digitaalajan eriarvoisuuteen, syrjintään ja syrjäytymiseen liittyviin haasteisiin on puututtava sen varmistamiseksi, ettei ketään jätetä jälkeen. Digitaaliteknologian menestyksellä käyttöönnotto ja Euroopan sietokyky ja sosiaalinen oikeudenmukaisuus edellyttävät, että ihmisillä on mahdollisuus käyttää tarvittavia infrastruktuureja ja laitteita ja hankkia digitaalisia taitoja.

Romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten yhteydessä olisi

- torjuttava romanien digitaalista syrjäytymistä tarjoamalla mahdollisuudet käyttää digitaaliteknologiaa, erityisesti osallistua verkko- ja etäoppimiseen, jos oppilaitokset suljetaan, kuten koronaviruspandemian aikana
- edistettävä synergioita muiden poliittisten aloitteiden (erityisesti julkisiin verkkopalveluihin, sähköisiin viranomaispalveluihin ja kaupallisiin palveluihin liittyvien) kanssa, jotta parannetaan julkisten palvelujen käytettävyyttä ja edistetään osallistavaa sähköistä hallintoa erityistoimenpitein, joilla tarjotaan julkisia palveluja romaneille ja saadaan heidät internetyhteyksien piiriin kiinnittäen erityistä huomiota maaseutualueisiin
- vahvistettava romanien digitaalisia taitoja ja osaamista⁵
 - 1) parantamalla digitaalisten laitteiden ja verkkoyhteyksien saatavuutta (esim. julkiset internetyhteyspisteet köyhillä alueilla)
 - 2) edistämällä digitaalisia perustaitoja ja -osaamista elinikäisen oppimisen näkökulmasta ja tarjoamalla vastaavaa koulutusta
 - 3) parantamalla romanien tietoyhteiskunnan käytön laatua ja osallistumista siihen
 - 4) edistämällä raportointia palvelujen saatavuutta ja käyttöä koskevista syrjivistä käytännöistä verkossa
 - 5) sisällyttämällä digitaalista lukutaitoa koskevat aloitteet paikallisiin sosioekonomisiin yhteyksiin ja mukauttamalla ne romaniyhteisöjen erityistarpeisiin ja -olosuhteisiin
 - 6) edistämällä ja tukemalla digitaalista lukutaitoa koskevia aloitteita⁶, jotka
 - lisäävät internetin käyttöön liittyvää motivaatiota ja tietoisuutta
 - ovat kohtuuhintaisia ja kestäviä
 - sisältävät romaneille mukautettua sisältöä ja toteutustapoja (esimerkiksi uudet opetusmenetelmät ja epävirallinen oppiminen)
 - ovat esteettömiä ja käyttökelpoisia
- kannustettava sekä potilaita että terveydenhuollon ammattilaisia digitaalisten ratkaisujen käyttöön terveydenhuollossa hoidon jatkuvuuden ja turvallisten hoitomuotojen varmistamiseksi
- tarkasteltava uudelleen digitaalisen osallisuuden strategiakehyksiä romanien kokemien esteiden arvioimiseksi.

⁵ [Kansalaisille tarkoitetussa eurooppalaisessa digitaalisten taitojen puitekehelyksessä](#) yksilöidään viisi digitaaliosaamisen osa-alueita: informaatiolukutaito, viestintä ja yhteistyö, digitaalisen sisällön luominen, turvallisuus ja ongelmanratkaisu.

⁶ [Kansalaisille tarkoitetussa eurooppalaisessa digitaalisten taitojen puitekehelyksessä](#) määritellään informaatiolukutaito ja data/digilukutaito kyvyksi ilmaista tietotarpeet; löytää ja noutaa digitaalista dataa, tietoa ja sisältöä; arvioida lähteen ja sen sisällön merkityksellisyyttä; ja tallentaa, hallinnoida ja järjestää digitaalista dataa, tietoa ja sisältöä.

YMPÄRISTÖÖN LIITTYVÄN OIKEUDENMUKAISUUDEN TOTEUTTAMINEN

Monien romaniyhteisöjen kohtaama ympäristösyрjintä⁷ on saamassa julkista huomiota. Tämä pitkään laiminlyöty todellisuus on paljastanut suhteettomat vaikutuksensa koronaviruspandemian aikana, kun syрjäytyneet yhteisöt olivat alttiimpia tartunnoille ja muille pandemiaan liittyville terveysongelmille. Terveysriskejä pahentavat epäasianmukaiset elinolot ja eriyttäminen, mitkä lisäävät romanien sosioekonomista syрjäytymistä entisestään.

Romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten yhteydessä olisi

- tunnistettava ympäristösyрjintä ja torjuttava sitä, erityisesti koska se vaikuttaa syрjäytyneisiin romaniyhteisöihin eriytetyillä alueilla (romanivastaisuuden ilmentymänä); edistettävä ymmärrystä siitä, miten ympäristösyрjintä ja ympäristöpalvelujen puute pakottavat syрjäytyneet romanit elämään alueilla, joilla ympäristön tila on heikko
- keskityttävä veden saatavuuteen ja asianmukaisiin saniteetti-, jätteenkeräys- ja jätehuoltopalveluihin ja torjuttava jatkuvaa alueellista eriyttämistä, joka aiheuttaa ympäristösyрjintää asumisen ja keskeisten palvelujen alalla
- puututtava romanien riittämättömään pääsyyn vihreille asuinalueille, joilla on virkistysarvoa
- ehkäistävä ympäristöön liittyviä terveysriskejä ja puututtava saastumiselle ja tartunnoille altistumisen terveysvaikutuksiin
- varmistettava epäsuotuisissa ympäristöolosuhteissa työskentelevien työterveys ja -turvallisuus.

⁷ Ympäristösyрjinnästä kärsivät romanit, jotka asuvat eriytetyillä asutusalueilla ympäristön kannalta vaarallisissa olosuhteissa (kaatopaikkojen, hylättyjen teollisuusalueiden tai tulvariskialueiden läheisyydessä) ja joilla ei ole ympäristöön liittyviä perushyödykkeitä, kuten vettä ja jätehuoltoa. Ks. [Pushed to the wastelands: environmental racism against Roma communities in central and Eastern Europe](#). Käsitteellisiä selityksiä ja resursseja on saatavilla Energy Justice Network -verkoston [verkkosivuilla](#).

ROMANITAITEEN, -HISTORIAN JA -KULTTUURIN JA NIITÄ KOSKEVAN TIETOISUUDEN EDISTÄMINEN

Romanitaide, -historia ja -kulttuuri ovat eurooppalaisen ja kansallisen ympäristön olennaisia piirteitä. Kuvauksia romanikulttuurista ja -identiteetistä on kuitenkin vuosisatojen mittaan romantisoitu ja stereotypisoitu, mikä on pahentanut romaniyhteisöjen vieraantumista valtayhteiskunnista. Kulttuurista tunnustamista olisi rakennettava romanien narratiivien avulla.

Romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten yhteydessä olisi

- tunnustettava romanitaiteen ja -kulttuurin merkitys kansalliselle ja eurooppalaiselle perinnölle sekä lisättävä tietoisuutta siitä ja vahvistettava romanien oikeutta määrittää se
- tuettava alustoja, joilla helpotetaan romanien ja muiden ryhmien välisiä yhteyksiä paikallistasolla edistämällä romanien perinteistä ja modernia taidetta, käsitöitä ja kulttuuria sekä romanihistoriaa koskevaa tietämystä
- edistettävä tiedotustoimia yhteistyössä media-alan toimijoiden kanssa romanien itse rakentaman identiteetin ja kulttuuriperinnön tukemiseksi
- torjuttava romanivastaisia ennakkoluuloja ja stereotypioita
- nimettävä 2. elokuuta romanien joukkotuhon eurooppalaiseksi muistopäiväksi, jotta voidaan muistaa toisen maailmansodan aikaisen romanien kansanmurhan uhreja
- edistettävä yhdennettyä lähestymistapaa joukkotuhon muistamiseen muistamalla romanien kohtaloa kansainvälisenä holokaustissa menehtyneiden muistopäivänä (27. tammikuuta; päivä, jona Auschwitz-Birkenaun keskitysleiri vapautettiin)
- integroitava romaniyhteisöt kansallisiin kulttuuriin narratiiveihin sisällyttämällä romanitaide, -historia ja -kulttuuri kokoelmiin kansallisissa arkistoissa, museoissa ja pysyvissä taidenäyttelyissä; osoitettava riittäviä resursseja romanitaiteen ja -kulttuurin suojelemiseen, säilyttämiseen ja kehittämiseen muun muassa edistämällä festivaaleja
- sisällytettävä romanikieli ja romanien historia sekä romanioppilaille että muille tarkoitettuihin koulujen opetussuunnitelmiin ja oppikirjoihin; edistettävä monikulttuurisia tiedotustoimia ja -kampanjoita kouluissa
- tarjottava mahdollisuuksia voimaantumiseen ja tuettava romaniyrittäjiä ja itsenäisiä ammatinharjoittajia, jotka harjoittavat romanien perinteitä ja kulttuuria edistävää paikallista liiketoimintaa.

SOSIAALISEN INNOVAATION JA SOSIAALIPOLIITTISTEN KOKEILUJEN EDISTÄMINEN

Sosiaalinen innovaatio ja sosiaalipoliittinen kokeilu ovat uusia lähestymistapoja sosiaalisen muutoksen alalla, joka kattaa järjestelmän eri tasoilla sovellettavia ideoita, käytäntöjä ja aloitteita, joilla vauhditetaan perusteellista muutosta ja saadaan aikaan kestävä myönteinen vaikutus. Näin ollen ne voivat olla mielekkäitä välineitä romanien tasa-arvon, osallisuuden, osallistumisen ja voimaannuttamisen edistämiseksi.

EU:n politiikassa 'sosiaalisella innovaatiolla' tarkoitetaan toimia, joiden tavoitteet ja keinot ovat sosiaalisia, ja jotka liittyvät sellaisten (tuotteita, palveluja ja malleja koskevien) uusien ideoiden kehittämiseen ja toteutukseen, jotka samanaikaisesti täyttävät sosiaaliset tarpeet ja luovat uusia sosiaalisia suhteita tai sosiaalista yhteistyötä, mikä on hyväksi yhteiskunnalle ja vahvistaa yhteiskunnan toimintavalmiuksia.⁸ 'Sosiaalipoliittisilla kokeiluilla' tarkoitetaan toimintatapoja, joilla tuotetaan innovatiivisia vastauksia sosiaalisiin tarpeisiin ja jotka toteutetaan pienimuotoisesti olosuhteissa, joilla varmistetaan mahdollisuus mitata niiden vaikutusta, ennen niiden soveltamista laajemmalti, mikäli tulokset osoittautuvat vakuuttaviksi.⁹

Romaneja koskevien kansallisten strategiakehysten yhteydessä olisi

- tuettava sellaisten osallisuutta edistävien kansallisten oppimis- ja innovointiliittoutumien syntymistä, joissa on mukana toimijoita kaikkialta ekosysteemistä (asianomaiset romanialan käytännön tasolla toimivat organisaatiot sekä teollisuuden/elinkeinoelämän, sosiaalisten hautoimoiden ja muutoksentekijöiden verkostot, lähetystöt ja tutkimusorganisaatiot)
- käynnistettävä kansallisten/alueellisten sidosryhmien, hyväntekeväisyysjärjestöjen ja yhteiskunnallisten järjestöjen kanssa yhteisiä luomisprosesseja tarpeiden, käytettävissä olevien resurssien ja järjestelmällisen yhteistoiminnan mahdollisuuksien tunnistamiseksi (myös käytettävissä olevien EU:n neuvontatukiohjelmien avulla)
- tuettava sellaisten tulossuuntautuneiden hankkeiden käynnistämistä, jotka koskevat keskeisiä sosiaalipalvelualoja (esimerkiksi asuntojen, yleishyödyllisten palvelujen, julkisen perusinfrastruktuurin ja -palvelujen saatavuus)
- edistettävä ja lisättävä oppimista eri alojen/aiheiden yhteydessä toimivista lähestymistavoista ja aktivoitava eri alojen (julkinen, yksityinen, siviiliala) keskeisiä toimijoita yhteiseen toimintaan ja annettava niille tarvittavat valmiudet
- kokeiltava sosiaalipoliittikkoja (esimerkiksi tulotakuuta) mallien luomiseksi ja sosiaalietuuksien vaihtoehtoisten toteutusmekanismien testaamiseksi
- tutkittava yksityisen pääoman mobilisointia ja varojen yhdistämistä esimerkiksi hyväntekeväisyysjärjestöjen kanssa mahdollisten yhteensovittamisjärjestelmien avulla kaikkein heikoimmassa asemassa olevien toistaiseksi ratkaisemattomiin tarpeisiin vastaamiseksi
- tutkittava uusia palvelu- tai toimitusmalleja ja laajennettua tarjontaa tulossuuntautuneiden kumppanuuksien kautta
- tuettava kohdennetun ja joustavan rahoituksen yhdistämistä ja integrointia
- tuettava (ESR+:n kansainvälisen toiminnan kautta tuettavien) sosiaalisen innovoinnin osaamiskeskusten perustamista ja annettava niille valtuudet tukea romanien osallistamiseen liittyviä tarpeita.

⁸ Vrt. komission ehdotus – Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta Euroopan sosiaalirahasto plussasta (ESR+), 2018/0206 COD ([COM\(2018\) 382 final](#)), 30.5.2018, 2 artiklan 16 kohta.

⁹ Saman ehdotuksen 2 artiklan 17 kohta.